

Pisike seen jalakate koorerõmedes

ERAST PARMASTO

Koos jalaka ja künnapuuga on Eestisse juba ammu tulnud ka mitu väga haruldast kandseent, kes on Eestis oma leviku piiril. Üks nendest on jalaka-tubaknahkis (*Hymenochaete ulmicola*), kelle tillukesed vaevumärgatavad viljakehad kasvavad jalaka ja künnapuu elusa puu koorekorba sügavates lõhedes.

Selle puitkõvad kübarakesed on mõnikord ainult 2 mm esile ulatuvad ja 3 mm laiused, teised kasvavad kuni poole sentimeetri pikkuseks ja tervelt sentimeetri laiuseks. Nad on vähemärgatava tumepruuni, algul karekarsa ülaküljega, siis paljad ning veidi heledamalt pruuni tasase allküljega, millel valmivad eosed.

Sellise seene märkamiseks on vaja head juhust või tuleb teda hästi tunda ja siis kõikjal puu koorerõmesid hoolikalt uurida. Noorematel, siledama

koorega puudel teda ei leidu; ka puudub ta sammaldunud või päikese- ja paiste avatud tüveosal. Samblike rohkus välistab jalaka-tubaknahkise elupaiga täiesti, küllap on selles süüdi koorepragusid mööda alla valguvas vihmavees pisut lahustuvad samblikuained.

Nagu on näha ühel lisatud fotodest, võib seen kasvada koos vetikatega ja need võivad isegi elada mitmeaastaste viljakehade ülapinnal. Kui olete leidnud esimese viljakeha ja silm sellega harjunud, võite mõnikord samal tüvel leida veel kümneid või sadu kübarakesi.

Jalaka-tubaknahkis kirjeldati teadusele uue liigina alles kuus aastat tagasi, nii pole tema leiukohti veel kuigi palju teada [1]. Liiki on seni leitud Taanist, Venemaalt Baškortostanist (Baškiiriast) ja Orenburgi oblastist, Rootsist, üksikleidudena Norrast, Soomest Uusimaalt ja Tšehhist.

Eestist on seda seent otsitud kümnetes kohtades, kuid leitud ainult kuues paigas: kolmes Viljandimaa pargis ning Alam-Pedja ja Nigula looduskaitsealal ja Ontika maastikukaitsealal klindialuses salumetsas. Pooltes kohtades kasvab ta jalakal, teisel aga künnapuul. Eesti punanimestik on ta arvel ohulähedasena.

Jalaka-tubaknahkis kuulub ühe väga iseäraliku ökoloogilise niši asustajate hulka: parasit ta pole, kuid kasvab ainult eluspuudel. Vähe on meil neid kandseeni, kes piirduvad toitumisega elusa puu koore välisest surnud osast

FOTOD: URMAS TARTES

Noored, kuni 5 mm suurused jalaka-tubaknahkise viljakehad

– korbast, surnud korkkoest. Eestis on neist tuntumad kaks liiki perekonnast *Dendrothele* [2]. ■

1. Corfixen, Peer; Parmasto, Erast 2005. *Hymenochaete ulmicola* sp. nov. (*Hymenochaetales*). – *Mycotaxon* 91: 465–469.
2. Parmasto, Erast; Parmasto, Ilmi 2001. Seened, mida seeneteadlased ei märka. (Kandseente perekond *Dendrothele* Eestis.) – XXIV Eesti looduseuurijate päev. Lõuna-Eesti loodus. Tartu: 69–70.

Erast Parmasto (1928) on mükoloog, Seenevana.

Jalaka-tubaknahkise vanemad viljakehad tugevasti suurendatuna